

КУЛЬТУРНІ ВТРАТИ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКИХ АТАК

Масштаби пошкоджень об'єктів культурної спадщини та закладів культури: хронологія подій травня-червня 2026 року

(Оглядова довідка за матеріалами преси та інтернету за 2026 р.)

Одним із вимірів російської агресії є цілеспрямоване руйнування об'єктів культурної спадщини та культурної інфраструктури, які складають основу української культурної ідентичності.

У цьому контексті особливу увагу привертають події травня-червня 2026 року, коли серія масованих російських ударів видалася однією з найбільш болючих для культурного простору України, зокрема для Києва. Водночас географія терористичних обстрілів у цей період не обмежувалася столицею. Пошкодження культурної інфраструктури також були зафіксовані в Харкові та Дніпрі, що вкотре засвідчило загальнонаціональний характер цілеспрямованих ударів по українській культурній сфері.

За даними, озвученими представниками органів державної влади, від початку повномасштабного вторгнення росія пошкодила або знищила близько двох тисяч пам'яток культури, понад сто з яких перебувають під охороною ЮНЕСКО. Заступниця керівника Офісу Президента України Олена Ковальська поінформувала, що в Україні вже зруйновано 937 культурних споруд.

«Це усвідомлена й абсолютно чітка стратегія, а не ексцес виконавців, як це хоче представити зараз вічно брехлива росія», – заявила О. Ковальська.

Масштаби та системність руйнувань актуалізують для нашої держави та міжнародних партнерів необхідність комплексного аналізу характеру російської агресії проти культурної спадщини України, зокрема, правової кваліфікації дій, удосконалення механізмів фіксації злочинів тощо. Не менш нагальним є питання посилення захисту об'єктів, що належать до сфери культури, їх відновлення, а також повернення викрадених росією культурних цінностей [1; 2].

Повідомлення українських медіа дають змогу простежити хронологію, деталі та публічну реакцію на резонансні випадки руйнування культурних об'єктів у Києві, Дніпрі та Харкові протягом травня-червня 2026 року.

Так, внаслідок масованого ракетно-дронового удару росії в ніч проти **24 травня** Національна комісія України у справах ЮНЕСКО зафіксувала пошкодження десяти культурних, наукових та освітніх установ столиці. Йшлося, зокрема, про Національний художній музей України, Національний музей «Чорнобиль», Український дім, Інститут літератури ім. Тараса Шевченка НАН Ук-

раїни та його унікальні книгосховища, Національну бібліотеку ім. Ярослава Мудрого Київський муніципальний академічний театр опери та балету, Національну музичну академію України, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби КНУ ім. Тараса Шевченка, Національну філармонію України та Київську малу оперу [3; 4; 5].

Нацкомісія, вказуючи на суттєві руйнування та пошкодження росією культурних і наукових інституцій Києва, розцінила атаку як свідому спробу підриву культурної ідентичності нашого народу [6].

За повідомленням пресслужби Міністерства культури України, крім вищезазначеного, в Києві постраждали численні пам'ятки архітектури. Через вибухову хвилю та падіння уламків ворожих повітряних цілей було пошкоджено Церкву Різдва Христового на Подолі. Повітряна атака негативно позначилася і на стані пам'ятки архітектури національного значення – Поштової станції. Внаслідок обстрілу під ударом також опинилася Лук'янівська площа, де вчергове постраждала Київська мала опера: установу розташовано в пам'ятці історії та архітектури – Лук'янівському народному будинку, спорудженому на початку ХХ століття.

Також зазнали пошкоджень пам'ятки: Контрактовий дім – музей розташований у реконструйованому історичному будинку, що вважається одним із унікальних зразків класицизму в столиці, і є пам'ятником архітектури початку ХХ століття; Житній ринок – 2025 року будівлю внесли до переліку об'єктів культурної спадщини, а також до переліку «щойно виявлених об'єктів культурної спадщини міста Києва».

Внаслідок варварської атаки росіян 24 травня суттєво постраждала історична будівля Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого на вул. Грушевського. Вибухова хвиля знищила вікна, пошкодила стелю й фасад. Тієї ж ночі було пошкоджено приміщення бібліотеки на вул. Набережно-Хрещатицькій [7; 8].

Особливий біль українців – зруйнована ракетним ударом будівля Національного музею «Чорнобиль» на київському Подолі. Як зауважили в Мінкульті, музей щойно відкрився після масштабної реставрації з оновленою експозицією до 40-х роковин аварії на ЧАЕС. Рятувальники, поліційні та працівники музею розпочали евакуацію одразу після удару, втім врятувати вдалося не все. З палаючої будівлі встигли винести картину Марії Примаченко, печатку Чорнобильського річкового порту та прапор України, який підняли над Чорнобильською АЕС одразу після деокупації у 2022 році. На жаль, близько 40 % експонатів постійної експозиції безповоротно втрачено [9; 10].

«Абсолютним проявом варварства, що переходить межу людської моралі, став руйнівний удар по Національному музею „Чорнобиль”. російські терористи знищили неоціненні історичні свідчення та артефакти найбільшої техногенної катастрофи ХХ ст. всього за місяць після того, як музей було модернізовано до 40-х роковин трагедії», – зазначили у пресслужбі Міністерства закордонних справ. У МЗС додали, що росія вдарила по музею невдовзі після ухва-

лення у квітні 2026 року рішення 224-ї сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО «40 років Чорнобильської катастрофи: вшанування та винесені уроки».

У відомстві, зокрема, озвучили цифри: 1 783 об'єкти культурної спадщини та 2 540 об'єктів культурної інфраструктури по всій Україні російська федерація вже знищила або пошкодила.

З огляду на масштаби руйнувань, МЗС закликала ЮНЕСКО надати публічну, принципову оцінку російській атаці на Київ у ніч на 24 травня 2026 року та її наслідкам для культурної, освітньої і наукової сфери України. А також: сприяти фіксації та документуванню пошкоджень культурних і освітніх об'єктів; посилити міжнародні механізми захисту української культурної спадщини та підтримки постраждалих установ; розглянути питання посилення відповідальності рф за систематичне знищення культурної спадщини України, що має ознаки воєнних злочинів [3; 4].

Поряд із пам'ятками національного значення російські атаки руйнують незалежні майданчики – ініціативи, що формують сучасне культурне життя України. Однією з них є мультидисциплінарний культурний простір Нінаус у Києві. За словами кураторки та артдиректорки Нінаус Ольги Носко, лише за два дні до атаки артмайданчик презентував проєкт «Фонтан наповнення» – серію мозаїк за мотивами Григорія Сковороди, яка, на щастя, вціліла [5].

«Дуже важка ніч для України. Численні російські ракети та „Шахеди” на мирне населення. Наймасштабніша серія пошкоджень культурних закладів Києва за часи повномасштабної війни рф проти України. Поки росіяни отримували нагороди на Каннському кінофестивалі, їхні брати та сестри обстрілювали українських дітей. Особливо цинічно виглядала нагорода російським митцям та їхня спроба вибілити себе, перекладаючи провину лише на російського диктатора-президента», – заявила Віцепрем'єр-міністерка з питань гуманітарної політики України – міністерка культури України Тетяна Бережна [11].

На жаль, події червня засвідчили подальшу ескалацію російської агресії, наслідком якої стали ще масштабніші атаки на визначні об'єкти культурної спадщини та заклади культури.

Внаслідок нічного комбінованого удару росіян по Києву проти **2 червня** руйнувань зазнала Національна кіностудія художніх фільмів імені Олександра Довженка в Києві. Вона є однією з найстаріших в Україні. У квітні Міністерство культури України додало кіностудію до переліку культурних і медійних структур, які держава вважає критично важливими під час воєнного стану. Тим часом Європейська кіноакадемія включила кіностудію імені Довженка до переліку «Скарбів європейської кінокультури», відзначивши її вагомий внесок у розвиток кіномистецтва, зокрема східноєвропейського регіону [12].

Це був другий за ліком випадок атаки на установу від початку повномасштабного вторгнення рф, а незабаром, **15 червня**, Національна кіностудія опинилася під ударом утретє. Руйнувань зазнали майже всі будівлі комплексу.

Відчутною втратою стало знищення цеху, де зберігалася найбільша колекція колекція України. За словами Андрія Дончика, генерального директора кіностудії, у зруйнованому приміщенні зберігалось орієнтовно 100 тисяч кос-

тумів і близько трьох мільйонів предметів одягу, серед них – вбрання зі стрічок «Пропала грамота» та «Богдан Хмельницький», які є культовими для українського кінематографу.

Але головні реліквії кіностудії, невіддільна частина спадщини українського кінематографа, вистояли завдяки щасливому випадку: музеї кіностудії вціліли попри те, що будівлі зазнали ушкоджень, і музейні експозиції не знищені. Так, залишився неушкодженим легендарний автентичний костюм Івана Миколайчука зі знімання культового фільму «Тіні забутих предків», який зберігався в музейній залі, а не в знищеному цеху [13; 14].

Ворожа атака, яка призвела до значних руйнувань, за фатальним та містичним збігом обставин відбулася саме в день 85-річчя від дня народження легенди українського екрана – актора та режисера І. Миколайчука. Про це на своїй сторінці в Instagram повідомила київська гідеса та блогерка Тетяна Литвин [15].

До списку київських закладів, які постраждали внаслідок російської атаки по місту 15 червня, потрапило також державне підприємство «Укркінохроніка» – одна з найстаріших українських кіностудій документального кіно, й Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені Карпенка-Карого, де в навчальному корпусі імені Євгена Коновальця були вибиті всі вікна [13].

Коментуючи ці події, Т. Бережна зазначила: росія продовжує цілеспрямовано атакувати не лише цивільну інфраструктуру та мирних людей, а й культурні інституції, які зберігають українську ідентичність, пам'ять та історію.

Отже, в ніч на 15 червня російська армія здійснила чергову комбіновану ракетно-дронову атаку на Україну. Цього разу під ударом опинилися і визначні культурні інституції, і об'єкти культурної спадщини, які перебувають під захистом ЮНЕСКО, – у Києві, Харкові та Дніпрі [16].

У Дніпрі внаслідок нічної терористичної атаки росіян було серйозно пошкоджено Будинок органної та камерної музики. Як розповів директор закладу Антон Чернета, пошкодження є фатальними: вибито всі вікна та двері, але найбільше пригнічує те, що внаслідок удару пошкоджено головний інструмент – орган. «Лише експерти можуть сказати, що це таке і як його відновлюватимуть. Орган – це не якийсь інший інструмент, який легко відновити. Для цього потрібні гроші та фахівці, які його будували. Це німецька фірма „Zauer”», – пояснив він.

А. Чернета також підкреслив, що будівля, яка належить Свято-Миколаївському храму УПЦ, є пам'яткою архітектури національного значення, яку потрібно відновлювати. «Пошкоджений купол, розписи із золотим напilenням, історичні вітражі. Вітражі знищені майже на 100 %... 28 червня ми мали завершувати 39-й концертний сезон. На превеликий жаль, ми не зможемо провести жодного концерту до відновлення будівлі», – сказав директор установи. До слова, в червні 2025 року Будинок органної та камерної музики уже зазнавав пошкоджень від збройних сил рф [17; 18; 19].

Напередодні, 14 червня, під атакою «Шахедів» опинився Харківський художній музей. Після прильоту дрона в будівлі виникла пожежа. Мер Харкова Ігор Терехов, який прибув на місце події, допомагав рятувальникам евакуювати картини. На його думку, росіяни спеціально завдали удару по музею. «Насправді наслідки жахливі, адже вогонь потрапив до Художнього музею. Там зберігалася певна кількість картин, і ми всі разом із ДСНС, наша команда, зараз спустили їх у сховище. Це наші цінності, які ми дуже хочемо зберегти для нашого майбутнього. Дуже серйозна пожежа – повністю вигорає дах, але зараз триває повітряна тривога і тому всі в укриттях», – повідомив він журналістам, які прибули на місце події [18].

Унаслідок російських атак 14–15 червня було пошкоджено або зруйновано 13 об'єктів у Києві, Харкові та Дніпрі. Про це 16 червня під час брифінгу поінформувала Віцепрем'єр-міністерка з питань гуманітарної політики України – міністерка культури України Т. Бережна [20].

15 червня окупанти атакували одну з головних святинь – Києво-Печерську лавру. За словами генерального директора Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» Максима Остапенка, перший удар припав на Успенський собор на території заповідника – у Стефанівський приділ. Вогонь охопив верхні яруси склепіння та дерев'яні конструкції, що утворюють купол храму. Пожежу вдалося загасити, проте верхня частина собору зазнала значних пошкоджень. В результаті повторної спроби удару було пошкоджено вежу Іоанна Кушника – оборонну споруду XVII–XVIII ст., що є частиною фортифікаційного комплексу Верхньої Лаври [14].

«Відчуття було таке, ніби ворожа куля попала тобі в серце. Прямо в серце! Їм вдається завдавати болю. Але хочу їм (росії) сказати, що ви не проти нас ведете боротьбу, а ведете боротьбу проти Бога», – поділився в інтерв'ю Радіо Свобода намісник Києво-Печерської лаври єпископ Авраамій.

«Чергове варварство росіян. І це ще раз підтверджує, що для них немає нічого святого. Символічним є те, що Успенський собор є головним собором на території Києво-Печерської лаври, і він зазнав удару. Символічно, що була якраз неділя „всіх українських святих“. Тому росіяни не люблять те, що ми робимо, що Україна взяла повністю курс на відокремлення від російської федерації. І ми бачимо, які наслідки. Але ми – незламний народ. І ми це подолаємо, подолаємо всі ці випробування», – додав він.

Зокрема, Авраамій повідомив, що після влучання розпочалася термінова евакуація церковних реліквій. З охопленого вогнем собору та прилеглих приміщень виносили стародавні ікони, антимінси з частинками мощей та інше богослужбове начиння, що має значну історичну та духовну цінність. Єпископ закликав вірян молитися за збереження святині, а також звернувся до міжнародної спільноти, представників релігійних організацій, культурних інституцій щодо необхідності захисту духовної та культурної спадщини України, оскільки це є спільною відповідальністю перед історією та майбутніми поколіннями [21].

У реакціях церковників і релігієзнавців підкреслюється, що удар по лаврі демонструє «антихристиянську сутність» правлячого російського режиму.

Предстоятель ПЦУ митрополит Епіфаній назвав російського президента Володимира Путіна «кремлівським антихристом». «Черговий російський злочин проти людяності, проти історії, проти християнства... Пресвята Богородице, зупини ірода!» – написав у соцмережах Епіфаній [1].

Варварський характер російського удару по Лаврі засудили також представники державної влади, громадські діячі, дипломати та журналісти – як в Україні, так і за її межами. Усі вони гостро відреагували на червневий обстріл Києво-Печерської лаври. Додаткової ваги цій події надає той факт, що у 2026 році святиня відзначає 975-річчя від часу заснування [1; 22].

«Києво-Печерська Лавра входить до списку під посиленням захистом за Другим протоколом до Гаазької конвенції 1954 року, й атака на неї – один з найважчих злочинів проти світової культурної спадщини», – наголосила Т. Бережна [21].

«Завдавши удару по Києво-Печерській лаврі, одній з найбільших святинь християнства, путін назавжди вписав своє ім'я у список найгірших варварів в історії», – говориться у заяві міністра закордонних справ Андрія Сибіги.

«Ось так виглядає „руський мір”. Абсолютне зло!... Пожежа в Києво-Печерській лаврі. Ще один доказ навмисного знищення усього українського», – написав посол України у Великій Британії Валерій Залужний.

Представниця Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ольга Алтуніна написала, що атакою по Києво-Печерській лаврі РФ «спалила власний міф» про спадкоємців православної цивілізації, захисників віри та хранителів святинь.

«У центрі цього міфу завжди була Києво-Печерська лавра. Століттями Москва привласнювала спадщину Київської Русі, представляючи себе єдиним спадкоємцем київського хрещення та православної традиції. Для цього їй була потрібна Лавра – не як монастир, а як символ права на нашу історію, нашу пам'ять і нашу ідентичність. Саме тому будь-яка спроба України повернути собі власну історію викликала в Москві таку лють. Бо без Києва й Лаври міф про „руський мір” розсипається. І ось сьогодні росія сама вдарила по святині, яку століттями використовувала як доказ своєї „особливої духовної місії”. Весь світ це бачить. Бачать ті, хто роками повторював, що Лавра це „руський монастир”. Ті, хто говорив про „гоніння православ'я” в Україні. Ті, хто звинувачував українців у неповазі до святинь», – наголосила О. Алтуніна.

Українська журналістка Ольга Духніч розповіла про терміни, що сформувалися під час воєн XX століття та нині набули особливої актуальності в Україні.

«Урбіцид – знищення міського простору не заради військової необхідності, а щоб вбити міську спільноту. Меморицид – знищення культурної пам'яті народу, як спосіб принизити і відчужити людей від власної культурної ідентичності. Обидва були застосовані у війнах на Балканах, у Другій світовій війні. А тепер у нас. Те саме зробив ІДІЛ в Пальмірі. Ми зараз бачимо ІДІЛ, тільки в профіль, а ще намагання вести війну в тилу проти нашої психіки та

ідентичності, коли не вдається аж так вдало на фронті», – поділилася журналістка [22].

Це вже вдруге, коли Москва намагається знищити Успенський собор, каже третій президент України Віктор Ющенко. Уперше він був підірваний НКВС під час Другої світової війни. Зокрема, президент згадав події січня 1918 року, коли війська під командуванням Муравйова, що підійшли до Києва, нещадно й прицільно обстрілювали хрести Києво-Печерської лаври, «лишаючи глибокі шрами на стінах Успенського собору».

Успенський собор, підірваний радянськими диверсантами вже в окупованому нацистами Києві 3 листопада 1941 року, так і простояв в руїнах всю другу половину XX століття. Але був відбудований в незалежній Україні й освячений в кінці серпня 2000 року – якраз у рік нового тисячоліття і майже одночасно з Днем Незалежності України.

«Згадали, виродки чекістські, як вони її (лавру) в сорок першому палили! Що, ресентиментик засвербів?... Недовго вам, с*ки, зосталося», – написала в соцмережі українська письменниця Оксана Забужко, не стримуючи емоцій.

За злою історичною іронією, багато десятиліть поспіль у повоєнній радянській Україні біля руїн підіраного НКВС Успенського собору радянські екскурсоводи покладали вину на німців. Нині була спроба з боку росії покласти вину за удар по собору нібито на українську ракету від системи ППО Patriot. Але Служба безпеки України за уламками встановила, що храм був атакований дроном «Герань-2», що є російською версією іранського дрона-камікадзе типу Shahed [24].

За рік це вже вдруге Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» зазнає шкоди від росіян: у кінці січня 2026 року внаслідок російської атаки уламки дрона пошкодили корпус № 66 – вхідну частину до комплексу Дальніх печер, а також корпус № 67 – Аннозачатіївська церква, де був частково зруйнований фасад.

Очевидно, росія цілеспрямовано знищує церкви, синагоги та мечеті України, вбиває священників і депортує дітей, повторюючи нацистську тактику Гітлера зі стирання релігійної ідентичності народів. Про це написав FORBES з посиланням на дослідника Atlantic Council Мерседес Сапуппо.

За Гітлера нацисти знищували церкви, синагоги та релігійних лідерів по всій окупованій Європі – щоб зламати духовний стрижень народів і стерти їхню ідентичність. Путін, за оцінкою Сапуппо, діє за тим самим сценарієм і в тій самій послідовності. Спочатку – удари по символах. Росія вже вразила понад 500 культурних і релігійних об'єктів України. Потім – знищення лідерів громад: вбито понад 50 українських священників, сотні інших викрадені, піддані катуванням або зникли на окупованих територіях. І нарешті – примусова асиміляція наступного покоління: депортація та перевиховання українських дітей, що Римський статут МКС прямо кваліфікує як геноцид.

Паралель не лише концептуальна, а й буквальна. Нещодавній удар росії по Успенському собору повторив цей сценарій дослівно. До стратегії Сапуппо відносить і позицію патріарха Кирила, який публічно назвав вторгнення «свя-

щенною війною» – так само, як нацисти використовували ідеологічне обґрунтування для переслідування церков і синагог по всій Європі [1; 25].

Європейські партнери України засудили російський удар по Києво-Печерській лаврі, назвавши його воєнним злочином і свідченням того, що росія не має жодних «червоних ліній». Так, свою позицію висловили президенти низки держав.

Президент Литви Гітанас Науседа зауважив: «Для агресора немає нічого святого. У російських атаках на Києво-Печерську лавру, одну з найсвятіших православних святинь, ми бачимо шалену неповагу до людських життів, культурної спадщини та самої духовної традиції, яку росія проголошує своєю. Настав високий час посилити міжнародний тиск на росію, щоб покласти край цій війні».

Президентка Молдови Мая Санду акцентувала, що «кремль вкотре показав, що для нього немає нічого святого». Вона висловила солідарність з Україною та закликала посилювати міжнародний тиск на росію.

Президент Франції Емманюель Макрон рішуче засудив удар РФ по Києву і зокрема по Лаврі й повідомив, що Франція готова співпрацювати з Україною щодо охорони пам'яток [26].

Із заявами також виступили міністри закордонних справ європейських держав.

Жан-Ноель Барро (Франція): «Для нас, французів, це було б рівнозначно бомбардуванню Нотр-Даму або базиліки Сен-Дені». За його словами, росія «вкотре продемонструвала всю жорстокість своїх дій», завдавши серйозних пошкоджень Успенському собору Києво-Печерської лаври – об'єкту Світової спадщини ЮНЕСКО.

Йоганн Вадефуль (Німеччина) запевнив, що його країна продовжить політику повної підтримки України й подальшого посилення санкційного режиму проти росії.

Кястутіс Будріс (Литва) зазначив, що обстріл є ще одним аргументом на користь посилення санкцій проти Москви й ухвалення 21-го пакета санкцій ЄС.

Маркус Цакхна (Естонія) зауважив, що ударом по українській столиці, внаслідок якого було пошкоджено Києво-Печерську лавру, РФ продемонструвала своє варварство [27].

Серед тих, хто рішуче засудив російську атаку, – Висока представниця ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Кая Каллас. «Минулої ночі ми знову стали свідками посиленних атак на цивільних осіб, а також на об'єкти культурної спадщини ЮНЕСКО. Усе це є воєнними злочинами, які чинить росія», – сказала вона.

Посолка ЄС в Україні Катаріна Матернова закликала до спротиву російській агресії: «Собор є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та одним із найсвятіших місць східного християнства. Його було збудовано у 1053 році. Ця війна не за землю та територію. Це напад на саму основу української ідентичності та цивілізації. Європейської цивілізації. Росіяни не зупиняться ні перед чим. Їх потрібно зупинити. Світе, не відводь погляду!».

Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн повідомила, що лідери країн G7 на саміті у Франції обговорять «наступні кроки для посилення тиску на росію, приведення путіна за стіл переговорів та припинення цього безглузлого вбивства».

Заступниця прем'єр-міністра Угорщини Аніта Орбан заявила, що Угорщина «рішуче засуджує» російську атаку на Київ, внаслідок якої було пошкоджено Києво-Печерську лавру.

Свою оцінку подіям також надали: комісарка ЄС з питань розширення Марта Кос, віцепрем'єр-міністр і міністр закордонних справ Бельгії Максим Прево, міністерка закордонних справ Великої Британії Іветт Купер та ін. [28; 29].

Після російського масованого удару українська влада розпочала комплекс дипломатичних і правових заходів, спрямованих на міжнародне документування злочину та посилення відповідальності держави-агресора. Як повідомив міністр закордонних справ України Андрій Сибіга, Україна негайно розпочинає всі необхідні процедури в межах ЮНЕСКО та інших міжнародних механізмів.

Президент України Володимир Зеленський і Прем'єр-міністерка Юлія Свириденко наголосили, що найефективнішим способом захисту культурної спадщини від подальших руйнувань залишається зміцнення української системи протиповітряної оборони [30].

Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики ухвалив офіційну заяву, в якій наголошує, що пошкодження пам'яток, музейних колекцій, культурних інституцій та духовних святинь є продовженням політики росії, спрямованої на руйнування історичної пам'яті, культурної спадщини та національної ідентичності українців. У Комітеті підкреслили, що атаки на музеї, архітектурні комплекси та релігійні святині порушують норми міжнародного права, зокрема Гаазьку конвенцію 1954 року про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Конвенцію ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини та інші міжнародні документи.

Окремо народні депутати вказали на неприйнятність ситуації, за якої рф, систематично завдаючи шкоди об'єктам Всесвітньої спадщини та культурним цінностям, продовжує користуватися правами держави-члена ЮНЕСКО. Тому Комітет закликав міжнародну спільноту активізувати роботу з документування злочинів проти культурної спадщини України, посилити міжнародно-правові механізми притягнення росії до відповідальності та пришвидшити розгляд процедур щодо призупинення її прав у ЮНЕСКО [31].

Національна комісія України у справах ЮНЕСКО засудила черговий російський удар і закликала керівництво організації до більш рішучої реакції. У зверненні комісії – вимога використати весь наявний інструментарій Виконавчої ради ЮНЕСКО, Комітету з охорони культурних цінностей у випадку збройного конфлікту та Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Особливу увагу Нацкомісія звернула на важливість міжнародної фіксації наслідків атаки: «Чекаємо невідкладного візиту експертів ЮНЕСКО на атаковані об'єкти культурної спадщини для фіксації пошкоджень та надання об'єктивної та неупередженої оцінки наслідків чергового цинічного російського злочину». Крім того, українська сторона закликала держави-члени організації працювати над недопущенням росії до участі в її ключових органах [32].

Позицію Національної комісії підтримало Міністерство закордонних справ України. У відомстві нагадали, що внаслідок російської атаки постраждали не лише територія Києво-Печерської лаври – об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, – а й низка інших культурних установ, серед яких Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал», Національний палац мистецтв «Україна», Будинок органної і камерної музики в Дніпрі, Харківський художній музей тощо.

МЗС закликала міжнародну спільноту припинити толерувати подібні злочини й посилити політичний, економічний та правовий тиск на державу-агресора [33; 34; 35].

Із подібною заявою виступив і Український інститут, який закликав міжнародну спільноту перейти від декларацій про «глибоке занепокоєння» до конкретних дій, посилити політичний тиск на державу-агресора, забезпечити системне документування воєнних злочинів проти культури для майбутніх міжнародних трибуналів, а також надати Україні термінову технічну й фінансову допомогу для збереження пошкоджених пам'яток і музейних колекцій. Ключовий акцент заяви – засудження недостатньо. У відомстві наголосили, що міжнародна реакція має передбачати конкретні кроки: захист і відновлення об'єктів культурної спадщини, системне документування руйнувань, притягнення рф до відповідальності.

Окремо у зверненні зазначено, що росія десятиліттями привласнює українську культурну спадщину, застосовує цензуру, репресії та насильство проти культурних діячів. Інститут закликає міжнародні культурні інституції, музеї, фестивалі, університети та дослідницькі центри посилити підтримку України, а саме: розвивати українські студії, переглянути співпрацю з російськими інституціями, а також забезпечувати представленість української культури у світовому культурному просторі [36; 37].

Тим часом в українському суспільстві вчергове актуалізувалося питання: чи має ЮНЕСКО дієві важелі для захисту пам'яток культури в умовах війни?

Євгенія Кравчук, народна депутатка, заступниця голови Національного комітету програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» (IFAP), зауважила, що «парасолька ЮНЕСКО» сама собою не здатна фізично убезпечити пам'ятки від російських обстрілів.

«Коли ми маємо справу з агресором, який не поважає ні гуманітарне право, ні жодні конвенції, ні звичаї ведення війни, то парасолька ЮНЕСКО, яка виглядає просто занесенням у список, фізично, звісно, не захищає пам'ятки. Бо захистити можуть тільки Збройні сили України, системи ППО», – сказала Є. Кравчук. Вона підкреслила, що включення пам'яток до Списку всесвітньої

спадщини має принципове значення для міжнародно-правової кваліфікації злочинів росії.

«Що може дати статус ЮНЕСКО – це відповідну кваліфікацію воєнного злочину. Що це не просто атака на будівлю, а атака на будівлю, яка належить як спадщина усьому людству, тому що комплекс Софії Київської і Києво-Печерської лаври входить до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. І це вже не про спадщину окремої країни, а те, що цінно для усього світу», – пояснила Є. Кравчук.

Коментуючи реакцію самої ЮНЕСКО, депутатка визнала, що в Україні організацію критикують через відсутність у перших англомовних заявах ЮНЕСКО прямої згадки про росію як державу-агресора. Водночас вона звернула увагу, що певний прогрес у формулюваннях все ж є: «Принаймні хоч і не було вказано, що це росія атакувала, але є вказаний контекст, що це збройна агресія рф, в контексті цієї війни».

Є. Кравчук вказала на той факт, що хоча країна-агресор і не займає ніяких важливих ролей в організації, її вплив досі залишається сильним. Але у нас є потреба продовжувати співпрацю з організацією: «Це не означає, що Україна не має співпрацювати з ЮНЕСКО чи блокувати діяльність експертів, які прийдуть ці збитки прораховувати. Все ж таки певні фінансові можливості в ЮНЕСКО теж є, які можна долучити до відновлення, зокрема культурної спадщини». На її переконання, ЮНЕСКО може долучитися до процесу відновлення пошкоджених об'єктів культурної спадщини [38].

Ольга Сагайдак, голова правління «Коаліції дієвців культури» та співзасновниця Dofa.fund, висловилася більш критично стосовно діяльності ЮНЕСКО. Вона вважає, що реакція цієї поважної організації на пошкодження Києво-Печерської лаври свідчить про неспроможність великих міжнародних інституцій належно реагувати на цілеспрямоване нищення культурної спадщини.

«На жаль, реакція ЮНЕСКО щодо удару рф по Києво-Печерській лаврі вкотре підтверджує, що великі міжнародні організації, покликані забезпечувати солідарність і захист прав людини, не працюють ефективно. Це вже не вперше, коли ЮНЕСКО обмежується „глибокою стурбованістю” після удару по Львову, де кілька місяців тому російські дрони влучили в історичний центр, який перебуває під захистом ЮНЕСКО. Реакція була такою самою – „глибоке стурбування” та заклик до обох сторін конфлікту вживати всіх заходів для охорони культурної спадщини», – сказала вона.

Натомість дієвим практичним кроком з боку міжнародної спільноти могло б стати блокування участі росії в комітетах ЮНЕСКО та позбавлення її права голосу в організації, переконана О. Сагайдак. У цьому контексті дієвиця культури звернула увагу на законодавчі ініціативи, покликані розширити міжнародно-правову оцінку злочинів проти української культури.

«Вчора наш гуманітарний комітет анонсував зміни до законодавства, до Кримінального кодексу України, з тим щоб визнати дії проти культурної спадщини частиною злочину геноциду, що тягне за собою значно більшу відповідальність не лише для виконавців злочину, а й для тих, хто ухвалює рішення. Цей

крок варто було б просувати й адвокатувати серед наших країн-партнерів, у міжнародному законодавстві, щоб привернути увагу до того, що знищення музеїв і пам'яток є частиною геноциду, коли знищується ідентичність нації, її пам'ять і культура», – наголосила О. Сагайдак. Вона висловила надію, що паралельно з розслідуванням воєнних злочинів росії міжнародна спільнота приділить належну увагу злочину геноциду, складовою якого є цілеспрямоване знищення культурної спадщини [23].

На підтримку ініціативи призупинити членство росії в ЮНЕСКО виступила також французька волонтерська організація *Unis Pour L'Ukraine* («Об'єднані за Україну»), де після атаки на Києво-Печерську лавру створили міжнародну петицію із закликом вилучити росію з ЮНЕСКО. Автори тексту звернулися до урядів, європейських інституцій, міжнародних організацій та громадян. Волонтери *Unis Pour L'Ukraine* наголошують, що руйнування об'єктів Всесвітньої спадщини є воєнним злочином. Заклик проти росії підтримали Всеукраїнський конгрес, організації UUF та CRCUF [39; 40].

У відповідь на злочин росії український парламент зареєстрував проєкт постанови №15338, який передбачає звернення до міжнародних партнерів із закликом посилити захист нашої культурної спадщини. Зокрема, пропонується схвалити офіційне звернення Верховної Ради до ООН, Європарламенту, ЮНЕСКО, парламентів та урядів держав – членів ЄС і НАТО, а також до парламентських асамблей Ради Європи, ОБСЄ та НАТО.

Парламент закликає міжнародних партнерів до таких кроків:

- визнати дії рф культурним геноцидом, оскільки кремль цілеспрямовано знищує духовні та соціальні основи існування української нації, русифікує окуповані території та обмежує використання української мови;
- призупинити членство росії в ЮНЕСКО, оскільки ситуація, за якої держава-руйнівник Всесвітньої спадщини продовжує користуватися всіма правами у цій організації, є неприйнятною;
- посилити протиповітряну оборону (ППО) України, що є критично важливим засобом для захисту повітряного простору та мінімізації ризиків руйнування пам'яток культури;
- надати фінансову, технічну та експертну допомогу для консервації, реставрації пошкоджених споруд, моніторингу стану пам'яток, а також сприяти тимчасовій евакуації найцінніших музейних колекцій;
- активізувати тиск на рф для розшуку, повернення та реституції незаконно вивезених з території України культурних цінностей;

Парламентарі наголошують, що впровадження концепції «культурного геноциду» на міжнародному рівні допоможе довести намір очільників рф знищити український народ, а також відкрити додаткові юридичні шляхи для стягнення репарацій і компенсацій за шкоду, завдану українській ідентичності [41].

Говорячи про необхідність міжнародного закріплення поняття «культурний геноцид», автори постанови обґрунтовують свою позицію тим, що це дозволить посилити правову кваліфікацію злочинів росії та створити додаткові

юридичні механізми для стягнення репарацій і компенсацій за завдану шкоду українській культурній спадщині та національній ідентичності [37].

Міністерство культури спільно з Міністерством внутрішніх справ та керівництвом заповідника «Києво-Печерська лавра» організували зустріч для міжнародних партнерів, аби представники міжнародних установ, яких було понад сімдесят, оцінили масштаби збитків, які росія нанесла Успенському собору.

За словами Т. Бережної, одним із механізмів залучення коштів на відновлення культурної спадщини є Український фонд культурної спадщини (УКФ), створений наприкінці минулого року в Бельгії. До нього вже вдалося залучити майже п'ять мільйонів євро внесків з Іспанії, Данії, Люксембургу, Великої Британії та Польщі. Тим часом український уряд розпочав підготовку до фінансування відновлення пошкодженого Успенського собору [20].

Наслідки чергової атаки на українську культуру та стратегію її відродження обговорили під час пресконференції на території Києво-Печерської лаври. Зокрема, було представлено першочергові плани щодо відновлення культурних об'єктів внаслідок обстрілу 15 червня.

За інформацією генерального директора кіностудії імені Олександра Довженка А. Дончика, одна російська ракета впала на дорогу між кіностудією та житловим комплексом та пошкодила центральний корпус дирекції кіностудії, який є інженерно-архітектурною пам'яткою. У приміщенні вибито всі вікна, яких було близько 300. Друга ракета знищила цех, де зберігалися костюми для фільмів різних років і близько трьох мільйонів предметів одягу: взуття, капелюхи та інші речі.

«Ми були спокійні за всю нашу колекцію, тому що будівля досить капітальна: у неї був залізобетонний фундамент та залізобетонна стеля, яка мала захистити споруду. Але приліт був прямо в цю будівлю, і дах не витримав та провалився, і почалася пожежа. Приліт був о 2:08 ночі. Рятувальники приїхали швидко, пожежники почали гасіння пожежі, але оскільки це були костюми, то гасіння тривало до самого ранку», – розповів А. Дончик.

Він також повідомив, що поруч із місцем влучання знаходилося сховище плівок, де було близько 600 фільмів у плівковому варіанті, та попри руйнування, з цієї колекції нічого не постраждало.

А. Дончик підкреслив, що серед 18 споруд кіностудії жодна не має вцілілого вікна, тому відновлювальні роботи мають розпочатися якнайшвидше, до початку холодів.

М. Остапенко, гендиректор Національного заповідника «Києво-Печерська лавра», нагадав присутнім, що крім Успенського собору Києво-Печерської лаври, постраждали також скарбниця Національного музею історії України, Музей книги та друкарства України, Національна історична бібліотека, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, фондосховище Національного музею народної архітектури і побуту України. «Найбільше, зрозуміло, постраждав Успенський собор, але ми – комплексний об'єкт, і ми маємо дивитися це як на комплекс пам'яток від XII до XIX століття», – зауважив він.

Пошкоджено понад 80 % даху собору, проте всі експонати, яким загрожувало пошкодження, демонтовано і врятовано. І це було зроблено в першу годину після прильоту.

«Найголовніше, ми запобігли проникненню вогню всередину собору, а це була найбільша загроза, бо всередині знаходиться 25-метровий іконостас, який пропитаний оліфою, фарбами і якби він спалахнув, то його неможливо було б зупинити і врятувати в майбутньому. Це найбільший іконостас в Україні», – зазначив М. Остапенко. Він додав: попередні дані свідчать, що збитки перевищують 500 мільйонів гривень, але комплексний аналіз усіх елементів для подальшої реставрації ще триває, тож сума може змінитися [42].

«Консерваційні роботи фактично вже розпочалися. Наразі ми визначаємо об'єкти, які потребують першочергової консервації. Щойно наші рятувальники завершать свою роботу, а це станеться буквально за кілька днів, ми перейдемо до наступного етапу – консерваційних заходів у центральній частині собору, зокрема на ділянках іконостаса та розписів, що зазнали пошкоджень», – запевнив М. Остапенко. За попередніми оцінками, реставраційні роботи триватимуть щонайменше кілька років [43].

У цьому контексті варто зазначити, що під час саміту G7 Президент України В. Зеленський повідомив про готовність швейцарських фахівців допомогти у відновленні Києво-Печерської лаври після російської атаки 15 червня [44].

Генеральна директорка Національного культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький арсенал» Олеся Островська-Люта доповіла про пошкодження орієнтовно 2 тисячі м² покрівлі та горища.

Влучання сталося по центральній частині будівлі – над місцем, де зазвичай встановлюють головну сцену «Книжкового Арсеналу». На щастя, музейна колекція вціліла так само як і роботи, які готували до виставки «Мерехтливі зв'язки» про український живопис 90-х років і дотепер. Причому удар припав на ту частину, яку було підірвано в 1941 році радянською диверсійною групою при відступі.

Попри значні пошкодження інституції, – зруйновано дах, вибито панорамні вікна тощо – команда «Мистецького арсеналу» вирішила продовжувати роботу й закликала українців долучитися до відновлення комплексу, зокрема, придбати фірмовий мерч «Арсеналу» різних років, аби підтримати діяльність закладу.

«Ми розуміємо, що процес відновлення буде тривати якийсь час. Він, очевидно, буде коштувати щонайменше десятки мільйонів гривень, може, більше», – сказала О. Островська-Люта. Щодо робіт із усунення наслідків ворожого прильоту, директорка зауважила, що відновити покрівлю необхідно до зими [42; 45].

Важливо, що під час Конференції з питань відновлення України URC2026, яка відбулася 25–26 червня у польському Гданську, стало відомо про перші 30 тисяч євро, спрямовані на стабілізаційні роботи в Мистецькому арсеналі, який зазнав пошкоджень внаслідок російського удару 15 червня.

Важливо додати, що на цій конференції було презентовано перші проекти Українського фонду культурної спадщини (УФКС). Як повідомила Віцепрем'єр-міністерка з питань гуманітарної політики України – міністерка культури України Т. Бережна, фонд уже залучив 4,3 млн євро внесків.

За інформацією відомства, у планах УФКС: запустити механізм швидкого реагування на пошкодження культурної спадщини; створити безпечні музейні фондосховища – до 2 тисяч квадратних метрів; оцифрувати музейні колекції – щонайменше десять тисяч музейних предметів із пріоритетом для колекцій музеїв із тимчасово окупованих та прифронтових територій і внесення їх до Музейного реєстру України. Як повідомляється, на запуск проекту швидкого реагування передбачено до 200 тисяч євро. Додатково міжнародний фонд ALIPH виділив 200 тисяч доларів на невідкладну допомогу українським культурним інституціям [46].

Переважна більшість експертів, зокрема міжнародних, визнають, що російські атаки на культурну спадщину України не можна розглядати лише як супутній наслідок бойових дій. Навпаки, ці удари становлять складову цілеспрямованої політики, спрямованої на підриг української культурної ідентичності, історичної пам'яті та суспільної згуртованості. На цьому наголошує американська соціологиня та археологиня Фіона Грінланд – доцентка Університету Вірджинії, співдиректорка Лабораторії інформатики та аналізу культурної стійкості (CURIA), а також учасниця програми Ukraine Conflict Observatory, яка займається документуванням воєнних злочинів росії проти культурної спадщини України.

Під час дискусії на Lviv Media Forum, у якій разом із американською експерткою брали участь юристи Дарина Підгорна та Александр Презанті, було порушено питання щодо переосмислення самого поняття геноциду. Адже, на думку учасників дискусії, сучасне розуміння цього явища не обмежується винятково фізичним знищенням людей. Воно має враховувати також системне руйнування соціальних зв'язків, культурних практик, історичної пам'яті та інших елементів, які забезпечують існування й цілісність національної спільноти. Саме в такому контексті пропонується розглядати політику російської федерації щодо української культурної спадщини, що проявляється у фізичному руйнуванні пам'яток і у спробах встановити контроль над ними на тимчасово окупованих територіях з метою інтеграції до російського культурного простору.

Фіона Грінланд каже, що її висновки ґрунтуються на багаторічному вивченні російської діяльності у Сирії.

«Я була частиною команди, яка документувала випадки розграбування археологічних пам'яток. У межах цього проекту я вивчала діяльність групи „Вагнер“, а також участь російської федерації у проектах із „відновлення“ культурної спадщини, зокрема в Пальмірі. Завдяки цій роботі я зрозуміла, що росія вивозить сирійські археологічні пам'ятки до російської федерації, а точніше – до Ермітажу, де проходила велика виставка, що прославляла російську культуру та російський внесок у глобальні гуманістичні цінності. Мене зацікавила група „Вагнер“, оскільки, судячи з усього, вона також брала участь у перемі-

щенні артефактів. Це відбувалося ще до початку повномасштабного вторгнення в Україну. Саме ці події змусили мене глибоко замислитися над тим, як росія втручається у справи культурної спадщини по всьому світу, і над тим, що вона проводить культурні операції, які просувають її державну політику».

Втім, експертка бачить принципову відмінність між російською політикою у Сирії та в Україні.

«У той час, як у Сирії їхня місія полягала в тому, щоб постати в ролі героя, який рятує сирійську культуру, а потім поєднати це зі своїм наративом давньої історії, в Україні весь їхній задум спрямований на знищення української відмінності, щоб підірвати легітимність української нації, а потім замінити ці культурні елементи та елементи ідентичності російською версією. Тож відстеження цього потребує окремих аналітичних стратегій, зусиль із документування та, звісно, сильних партнерств з українським громадянським суспільством і фахівцями з культурної спадщини, а також з українськими юристами та їхніми адвокаційними командами», – вважає Фіона Грінланд [47].

Кадри з охопленим вогнем Успенським собором Києво-Печерської лаври в ніч із 14 на 15 червня змусили затамувати подих увесь світ, поділилася власними роздумами про трагедію журналістка Анастасія Платонова. У своїй публікації на Детектор медіа, невдовзі після атаки, авторка пише: «І хоча загалом ця стратегія „випаленої землі” цілком вкладається у психологічний портрет росіян, людський мозок усе ж нездатний осягнути. Стоячи плече до плеча, ми можемо перебути все, що на нас ще чекає, та відновити все, що може бути відновлене. І Успенський собор Лаври, і Старий Арсенал (власне, саме ця його частина) сьогодні вночі горіли не вперше – і це не завадило їм згодом бути відбудованими фізично і зберегти своє символічне значення. З цієї війни ми вийдемо по-новому загартовані, зі знанням, що навіть вогонь не зміг нас ані спалити, ані налякати. Бо вогонь запеклих не пече» [48].

Список літератури

1. «Сатанинська сутність Кремля». Засудження удару по Києво-Печерській лаврі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/uspenskiy-sobor-lavra-udar-naslidly-analiz/33781468.html> (дата звернення 14.07.2026).

2. росіяни знищили в Україні 937 культурних споруд [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2026. – 15 черв. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4133924-rosiani-znisili-v-ukraini937-kulturnih-sporud-op.html> (дата звернення 14.07.2026).

3. Комісія України у справах ЮНЕСКО зафіксувала пошкодження десяти культурних установ Києва після удару РФ, назвавши дії Росії культурним геноцидом [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. – 2026. – 24 трав. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/1170601.html> (дата звернення 14.07.2026).

4. Україна закликала держави-члени ЮНЕСКО задіяти всі міжнародні інструменти, щоб примусити РФ зупинити терор [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2026. – 24 трав. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4126802-ukraina-zaklikaladerzavicleni-unesko-zadiati-vsi-miznarodni-instrumenti-sob-primusiti-rf-zupinititeror.html> (дата звернення 14.07.2026).

5. Лобанок Д. Масований удар РФ по Києву: пошкоджені культурні інституції, пам'ятки архітектури та книгосховища [Електронний ресурс] / Дар'я Лобанок. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/masovaniy-udar-rf-po-kiyevuposhkodzheni-muzeji-teatri-ta-kulturni-ob-yekti-315149/> (дата звернення 14.07.2026).

6. Нацкомісія в справах ЮНЕСКО звинуватила росію в «культурному геноциді» після удару по Києву [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-natskomisia-unesko-rosiia-kulturniyihenotsyd/33763825.html> (дата звернення 14.07.2026).

7. Коваленко А. росіяни знищили Національний музей «Чорнобиль» у Києві: також постраждали церкви, театр і виші [Електронний ресурс] / Анна Коваленко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/muzeji-cerkvi-vish-ta-teatr-shcho-vidomopro-naslidki-ataki-po-kiyevu-315148/> (дата звернення 14.07.2026).

8. Після обстрілу Києва: збори для Захарченків, бібліотеки та Будинку письменників [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/pislia-obstrilu-kyieva-zbory-dlia-zakharchenkiv-biblioteki-ta-budynku-pysmennykiv/> (дата звернення 14.07.2026).

9. Большакова А. Музей «Чорнобиль» після удару: що вдалося винести з палаючої будівлі і що знищено [Електронний ресурс] / Анастасія Большакова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/zruynovano-nacionalniy-muzey-chornobil-u-kiyevi-vtracheno-40-ekspozitiv-315196/> (дата звернення 14.07.2026).

10. Під час пошукових робіт вдалося врятувати понад 60 експонатів Національного музею «Чорнобиль» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.platfor.ma/pid-chas-poshukovyh-robit-vdalosya-vryatuvaty-ponad-60-ekspozitiv-natsionalnogo-muzeyu-chornobyl/> (дата звернення 14.07.2026).

11. Бережна: Це наймасштабніша серія пошкоджень культурних закладів Києва за часи вторгнення [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4126756-pid-cas-masovanoi-atakiposkodzeni-sim-kulturnih-zakladiv-kieva-minkult.html> (дата звернення 14.07.2026).

12. Большакова А. Внаслідок російського обстрілу пошкоджено кіностудію Довженка у Києві [Електронний ресурс] / Анастасія Большакова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/rosiyskiy-udar-poshkodiv-kinostudiyudovzhenka-v-kiyevi-postrazhdali-budivli-315309/> (дата звернення 14.07.2026).

13. Заблоцька О. Києво-Печерська лавра, кіностудія Довженка та музеї: які культурні споруди в Україні постраждали від російської атаки [Електронний ресурс] / Оксана Заблоцька. – Текст. Дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1331032-kievo-pecerska-lavra-kinostudia-dovzenka-ta-muzei-aki-kulturni-sporudi-v-ukraini-postrazdali-vid-rosijskoi-ataki/> (дата звернення 14.07.2026).

14. У Києві пошкодило кіностудію Довженка внаслідок атаки РФ 2 червня [Електронний ресурс]. – Текст. Дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/kultura/kinostudiya-imeni-oleksandra-dovzhenkaposhkodzhena-masovana-ataka-rf-po-kiyevu-50612752.html> (дата звернення 14.07.2026).

15. Шмигін М. Під час ракетного удару по кіностудії Довженка вцілів костюм Івана Миколайчука [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://history.rayon.in.ua/news/1079866-pid-cas-raketnogo-udaru-po-kinostudiyi-dovzenka-vciliv-kostium-ivana-mikolaicuka> (дата звернення 14.07.2026).

16. Заблоцька О. Києво-Печерська лавра, кіностудія Довженка та музеї: які культурні споруди в Україні постраждали від російської атаки [Електронний ресурс] / Оксана Заблоцька. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1331032-kievo-pecerska-lavra-kinostudia-dovzenka-ta-muzei-aki-kulturni-sporudi-v-ukraini-postrazdali-vid-rosijskoi-ataki/> (дата звернення 14.07.2026).

17. Буняк В. Будинок органної і камерної музики у Дніпрі пошкоджений внаслідок атаки росії [Електронний ресурс] / Валерія Буняк. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/250500/2026-06-15-budynok-organnoi-i-kamernoi-muzyky-u-dnipri-poshkodzhenny-vnaslidok-ataky-rosii/> (дата звернення 14.07.2026).

18. Ханас О. Удар по культурній спадщині: які об'єкти культури пошкодила та знищила росія в ніч на 15 червня [Електронний ресурс] / Оксана Ханас. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/757652-ataka-zs-rf-na-ukrajinu-15-cherვნya-yaki-kulturni-ob-yekti-opinilisya-pid-udarom> (дата звернення 14.07.2026).

19. Руденко І., Сіренко А. «Найстрашніше – пошкоджений інструмент» – директор Будинку органної та камерної музики про наслідки атаки рф по Дніпру [Електронний ресурс] / Ірина Руденко, Антон Сіренко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/dnipro/1331036-najstrasnise-poskodzenij-instrument-direktor-budinku-organnoi-ta-kamernoi-muziki-pro-naslidki-ataki-rf-po-dnipru/> (дата звернення 14.07.2026).

20. Горлач П., Мазур С. Бережна: Під час атак 14–15 червня постраждало 13 пам'яток культури в Києві, Харкові та Дніпрі [Електронний ресурс] / Поліна Горлач, Сніжана Мазур. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1332286-berezna-pid-cas-atak-14-15-cervna-postrazdalo-13-pamatok-kulturi-v-kievi-harkovi-ta-dnipri/> (дата звернення 14.07.2026).

21. «Росія спалила власний міф». Келлог, Портников, Залужний відреагували на атаку рф по Києво-Печерській лаврі, яка відзначатиме 975 років

[Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/kultura/kiyevo-pecherska-lavra-postrazhdala-vid-udarivpozhezha-v-uspenskomu-sobori-50616209.html> (дата звернення 14.07.2026).

22. «Тимчасові конструкції не витримають снігу»: як Успенський собор Києво-Печерської лаври готують до зими після удару РФ [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/kyiv/uspenskiy-sobor-kiyevo-pecherskoji-lavri-gotuyut-do-zimi-pislya-udaru-rf-15-chervnya-50623246.html> (дата звернення 14.07.2026).

23. Ліховід О. Потрібно визнати дії РФ проти культурної спадщини частиною злочину геноциду, – Сагайдак [Електронний ресурс] / Оксана Ліховід. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://espresso.tv/svit-potribno-viznati-dii-rf-proti-kulturnoi-spadshchini-chastinoyu-zlochynu-genotsidu-sagaydak> (дата звернення 14.07.2026).

24. Дроб'язко М. Лавра, храми, синагоги: росія знищує святині України за нацистським сценарієм Гітлера, – Forbes [Електронний ресурс] / Марія Дроб'язко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://espresso.tv/kultura-lavra-khrami-sinagogi-rosiya-znishchue-svyatini-ukraini-za-natsistskim-stsenariem-gitlera-forbes> (дата звернення 14.07.2026).

25. Собенко Н. «Для РФ немає нічого святого»: як світ реагує на удар по Києву [Електронний ресурс] / Надія Собенко. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/1330990-dla-rf-nemae-nicogo-svatogo-ak-svit-reague-na-udar-po-kievu/> (дата звернення 14.07.2026).

26. Абрамович О. «Для Франції це як бомбардування Нотр-Даму»: міністри ЄС відреагували на обстріл Києво-Печерської лаври [Електронний ресурс] / Олена Абрамович. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-lavra-ataka-rf-reaktsii/33780640.html> (дата звернення 14.07.2026).

27. У світі реагують на «варварство та зневагу» Росії після її удару по Києво-Печерській лаврі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4133879-u-sviti-reaguut-navarvarstvo-ta-znevagu-rosii-pisla-ii-udaru-po-kiivskij-lavri.html> (дата звернення 14.07.2026).

28. «Реакція має вийти за межі засудження». Макрон, Санду та фон дер Ляєн прокоментували удар по Успенському собору Києво-Печерської лаври [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/kultura/ataka-na-kiyevo-pechersku-lavru-reakciya-lideriv-g7-i-yes-na-udari-po-kiyevu-50616284.html> (дата звернення 14.07.2026).

29. Бельмас К. Нічна атака РФ: Україна ініціює процедури в ЮНЕСКО через удар по Лаврі, Зеленський закликає посилити ППО [Електронний ресурс] / Катерина Бельмас. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/1330914-ukraina-iniciue-vidpovidni-proceduri-v-unesko-pisla-rosijskogo-udaru-po-kievo-pecerskij-lavri-sibiga/> (дата звернення 14.07.2026).

30. У Верховній Раді закликають призупинити права Росії в ЮНЕСКО після атаки на культурні об'єкти [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим

доступу: <https://chytomo.com/u-verkhovnij-radi-zaklykaiut-pryzupynyty-prava-rosii-v-iunesko-pislia-ataky-na-kulturni-ob-ieky/> (дата звернення 14.07.2026).

31. Нацкомісія України у справах ЮНЕСКО вимагає реакції після удару по Лаврі й Мистецькому арсеналі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://chytomo.com/natskomisiia-ukrainy-u-spravakh-iunesko-vymahaie-reaktsii-pislia-udaru-po-lavri-j-mystetskому-arsenali/> (дата звернення 14.07.2026).

32. Нацкомісія України у справах ЮНЕСКО обурена ударами ворога по об'єктах культурної спадщини [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/1176495.html> (дата звернення 14.07.2026).

33. Нацкомісія у справах ЮНЕСКО вимагає реакції керівництва на удар РФ по Київській лаврі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4133927-nackomisia-u-spravahunesko-vimagae-reakcii-kerivnictva-na-udar-rf-po-kiivskij-lavri.html> (дата звернення 14.07.2026).

34. Горлач П. Нацкомісія у справах ЮНЕСКО закликала міжнародну спільноту посилити тиск на росію через удари по культурних установах [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1331122-nackomisia-u-spravah-unesko-zaklikala-miznarodnu-spilnotu-posiliti-tisk-na-rosiu-cerez-udari-po-kulturnih-ustanovah/> (дата звернення 14.07.2026).

35. Заблоцька О. «Одного засудження недостатньо»: Український інститут закликає світову спільноту захистити нашу культуру [Електронний ресурс] / Оксана Заблоцька. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1334348-odnogo-zasudzenna-nedostatno-ukrainskij-institut-zaklikae-svitovu-spilnotu-zahistiti-nasu-kulturu/> (дата звернення 14.07.2026).

36. Свиридчук Ю. У Раді зареєстрували проєкт постанови про визнання дій РФ «культурним геноцидом» українського народу [Електронний ресурс] / Юрій Свиридчук. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1335066-u-radi-zareestruvali-proekt-postanovi-pro-viznanna-dij-rf-kulturnim-genocidom-ukrainskogo-narodu/> (дата звернення 14.07.2026).

37. Горлач П. ЮНЕСКО не може фізично захистити пам'ятки від атак росії, але допомагає фіксувати воєнні злочини: Євгенія Кравчук [Електронний ресурс] / Поліна Горлач. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1332220-unesko-ne-moze-fizicno-zahistiti-pamatki-vid-atak-rosii-ale-dopomagaie-fiksuvati-voenni-zlocini-evgenia-kravcuk/> (дата звернення 14.07.2026).

38. Ліховід О. Потрібно визнати дії рф проти культурної спадщини частиною злочину геноциду, – Сагайдак [Електронний ресурс] / Оксана Ліховід. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://espresso.tv/svit-potribno-viznati-dii-rf-proti-kulturnoi-spadshchini-chastinoyu-zlochinu-genotsidu-sagaydak> (дата звернення 14.07.2026).

39. Рубан Д. Французькі волонтери створили петицію, щоб вилучити росію з ЮНЕСКО після обстрілу Києво-Печерської лаври [Електронний ресурс] / Дарина Рубан. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://shotam.info/frantsuzki-volontery-stvoryly-petytsiiu-shchob-vyluchyty-rosiiu-z-yunesko-pislia-obstrilu-kyievo-pecherskoi-lavry/> (дата звернення 14.07.2026).

40. Свиридчук Ю. Французькі волонтери створили міжнародну петицію з вимогою виключити росію з ЮНЕСКО [Електронний ресурс] / Юрій Свиридчук. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1335232-francuzki-volonteri-stvorili-miznarodnu-peticiu-z-vimogou-vikluciti-rosiu-z-unesco/> (дата звернення 14.07.2026).

41. Лобанок Д. У парламенті зареєстрували постанову про міжнародний захист культурної спадщини України [Електронний ресурс] / Дар'я Лобанок. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/vr-zaklikaye-posiliti-zahist-kulturnoji-spadshchini-ukrajini-proekt-postanovi-315679/> (дата звернення 14.07.2026).

42. Лобанок Д. Успенський собор відновлюватимуть два роки, руїни кіностудії Довженка покажуть на екскурсіях [Електронний ресурс] / Дар'я Лобанок. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/naslidki-obstrilu-kiyeva-poshkodzhennya-lavri-dovzhenko-studiji-ta-misteckogo-arsenalu-315610/> (дата звернення 14.07.2026).

43. Матяш Т. Консерваційні роботи на території Києво-Печерської лаври вже фактично розпочалися, – гендиректор заповідника [Електронний ресурс] / Таня Матяш. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2026/06/22/746932_konservatsiyni_roboti_teritoriyi.html (дата звернення 14.07.2026).

44. Патока М. Зеленський: «Франція допоможе відновити саркофаг ЧАЕС, Швейцарія – Лавру» [Електронний ресурс] / Марія Патока. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/1332358-zelenskij-francia-dopomoze-vidnoviti-sarkofag-caes-svejcaria-lavru/> (дата звернення 14.07.2026).

45. Свиридчук Ю. «Мистецький арсенал» показав масштаби руйнувань після російського удару по Києву [Електронний ресурс] / Юрій Свиридчук. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1335204-misteckij-arsenal-pokazav-masstab-rujnuvan-pisla-rosijskogo-udaru-po-kievu/> (дата звернення 14.07.2026).

46. Лобанок Д. Відновлення музею Примаченко стане першим проектом Українського фонду культурної спадщини [Електронний ресурс] / Дар'я Лобанок. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/urc2026-vidnovlennya-muzejiv-ta-kulturnoji-spadshchini-ukrajini-u-gdansku-315844/> (дата звернення 14.07.2026).

47. Кабацій М. «росія намагається розколоти Україну». Фіона Грінланд про недостатність терміна «геноцид» та опір культурній експансії [Електронний ресурс] / Марія Кабацій. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/1314241-rosia-namagaetsa-rozkoloti-ukrainufiona->

[grinland-pro-nedostatnist-termina-genocid-ta-opir-kulturnij-ekspansii/](https://detector.media/infospace/article/250523/2026-06-16-identychnist-zagartovana-vognem/) (дата звернення 14.07.2026).

48. Платонова А. Ідентичність, загартована вогнем [Електронний ресурс] / Анастасія Платонова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/250523/2026-06-16-identychnist-zagartovana-vognem/> (дата звернення 14.07.2026).

Матеріал підготувала

Шлепакова Т. Л., головний бібліограф
відділу наукового аналізу та
узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,25. Б/т. Зам. 41. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12